Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 11 aprilie 2018 [1]

Cauza C-43/17 P

Liam Jenkinson
împotriva
Serviciului European pentru Acțiune Externă,
Consiliului Uniunii Europene,
Comisiei Europene,

Eulex Kosovo

„Recurs – Personal al misiunilor internaționale ale Uniunii Europene – Dreptul aplicabil și competența de a se pronunța cu privire la litigiile referitoare la contractele de muncă – Contracte de muncă pe durată determinată succesive – Decizia de a nu reînnoi ultimul contract – Cerere de daune interese – Stabilirea intimatului"

Introducere

1. Prezenta procedură de recurs își are originea într-un litigiu între un fost angajat al Misiunii Eulex Kosovo [2], domnul Liam Jenkinson (denumit în continuare „recurentul"), pe de o parte, și Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Serviciul European pentru Acțiune Externă (SEAE), precum și Misiunea Eulex Kosovo (denumite în continuare „intimatele"), pe de altă parte, cu privire la nereînnoirea de către Misiunea Eulex Kosovo a ultimului contract al recurentului dintr-o serie de contracte pe durată determinată (denumite în continuare „CDD"), semnate de recurent și trei misiuni ale Uniunii Europene între anii 1994 și 2014 [3].

2. Prin recursul formulat, recurentul solicită Curții anularea Ordonanței date în cauza Jenkinson/Consiliul și alții [4] prin care Tribunalul a respins acțiunea sa având ca obiect, cu titlu principal, o cerere întemeiată pe articolul 272 TFUE, prin care se urmărește, pe de o parte, recalificarea raportului contractual al recurentului în contract de muncă pe durată nedeterminată și repararea prejudiciului pe care recurentul l-ar fi suferit ca urmare a utilizării abuzive de CDD succesive și a concedierii abuzive și, pe de altă parte, declararea faptului că SEAE, Consiliul și Comisia l-au tratat pe recurent în mod discriminatoriu și, în consecință, obligarea acestora la plata unei indemnizații și, cu titlu subsidiar, o cerere întemeiată pe răspunderea extracontractuală a instituțiilor europene.

1 Limba originală: franceza.

2 Acțiunea comună 2008/124/PESC a Consiliului din 4 februarie 2008 privind misiunea Uniunii Europene de sprijinire a supremației legii în Kosovo, EULEX KOSOVO (JO 2008, L 42, p. 92).

3 Trebuie să se observe că reiese din dosarul cauzei că recurentul a fost angajat între anii 1994 și 2014 de trei misiuni diferite ale Uniunii care se înscriu în cadrul politicii externe și de securitate comune (PESC) pe baza, pentru fiecare dintre aceste misiuni, a unei succesiuni de CDD (a se vedea punctele 11-13 din prezentele concluzii).

4 Ordonanța din 9 noiembrie 2016 (T-602/15, denumită în continuare „ordonanța atacată", EU:T:2016:660).

3. În cadrul primului motiv invocat în susținerea primului capăt de cerere din cadrul recursului formulat, recurentul reproșează Tribunalului că a săvârșit mai multe erori de drept, precum și o motivare insuficientă în ordonanța atacată referitoare la întinderea competenței instanțelor Uniunii de a soluționa latura contractuală a litigiului.

4. Prin intermediul acestui motiv, recurentul ridică o problemă inedită care necesită atenție. Chiar dacă Curtea s-a pronunțat deja cu privire la întinderea unei clauze compromisorii în sensul articolului 272 TFUE referitoare la un raport continuu de muncă întemeiat pe o succesiune de CDD[5], în prezenta cauză ea este într-adevăr chemată pentru prima dată să se pronunțe cu privire la întinderea unei astfel de clauze care figurează în ultimul contract semnat de părți, deși contractele anterioare cuprindeau o clauză compromisorie în favoarea instanțelor din Bruxelles. Prezentele concluzii se vor limita, în conformitate cu dorința Curții, la analiza acestei probleme precise.

Cadrul juridic

Acțiunea comună 2008/124

5. Articolul 1 din Acțiunea comună 2008/124, intitulat „Misiunea”, prevede că Uniunea Europeană instituie o Misiune a Uniunii Europene de sprijinire a supremației legii în Kosovo, denumită „Eulex Kosovo”.

6. Articolul 2 din această acțiune comună, intitulat „Mandat”, prevede la primul paragraf:

„EULEX KOSOVO sprijină instituțiile din Kosovo, autoritățile judiciare și organismele de aplicare a legii în progresul lor către durabilitate și responsabilitate și pentru dezvoltarea și consolidarea în continuare a unui sistem judiciar multietnic independent și a unui sistem vamal și de poliție multietnic, asigurându-se că aceste instituții sunt libere de orice intervenții politice și aderă la standardele recunoscute la nivel internațional și la cele mai bune practici europene.”

7. Acțiunea comună menționată a fost prelungită în mai multe rânduri[6]. Printre altele, ea a fost prelungită până la 14 iunie 2016 prin Decizia 2014/349/PESC[7], aplicabilă faptelor speței.

8. Această decizie a introdus în aceeași acțiune comună articolul 15a, care prevede:

„EULEX KOSOVO are capacitatea de a achiziționa servicii și bunuri, de a încheia contracte și acorduri administrative, de a angaja personal, de a deține conturi bancare, de a dobândi și a înstrăina active și de a se achita de obligații […]”

9. În ultimul rând, Acțiunea comună 2008/124 a fost prelungită până la 14 iunie 2018 prin Decizia (PESC) 2016/947[8].

Istoricul litigiului

10. Istoricul litigiului, astfel cum reiese din ordonanța atacată, poate fi sintetizat după cum urmează.

5 A se vedea Hotărârea din 1 iulie 1982, Porta/Comisia (109/81, EU:C:1982:253, punctul 10).

6 Ea a fost prelungită mai întâi până la 14 iunie 2012 prin Decizia 2010/322/PESC a Consiliului din 8 iunie 2010 de modificare și de prelungire a Acțiunii comune 2008/124/PESC (JO 2010, L 145, p. 13), apoi până la 14 iunie 2014 prin Decizia 2012/291/PESC a Consiliului din 5 iunie 2012 de modificare și prelungire a Acțiunii comune 2008/124/PESC (JO 2012, L 146, p. 46).

7 Decizia Consiliului din 12 iunie 2014 de modificare a Acțiunii comune 2008/124/PESC (JO 2014, L 174, p. 42).

8 Decizia Consiliului din 14 iunie 2016 de modificare a Acțiunii comune 2008/124/PESC (JO 2016, L 157, p. 26).

11. Recurentul a fost angajat mai întâi în perioada cuprinsă între 20 august 1994 și 5 iunie 2002, în temeiul unei succesiuni de CDD, de Misiunea de monitorizare a Uniunii Europene [9]. Ulterior, el a fost angajat în perioada cuprinsă între 17 iunie 2002 și 31 decembrie 2009, în temeiul unei succesiuni de CDD, de Misiunea de Poliție a Uniunii Europene [10]. În sfârșit, recurentul a fost angajat de Misiunea Eulex Kosovo, în perioada cuprinsă între 5 aprilie 2010 și 14 noiembrie 2014, prin intermediul a unsprezece CDD succesive [11].

12. În timpul executării contractului său de muncă ce acoperea perioada cuprinsă între 15 iunie și 14 octombrie 2014, recurentul a fost informat prin scrisoarea șefului Misiunii Eulex Kosovo din 26 iunie 2014 cu privire la încheierea misiunii sale și la nereînnoirea contractului său de muncă după data de 14 noiembrie 2014.

13. Un ultim CDD a fost încheiat între Eulex Kosovo și recurent pentru perioada cuprinsă între 15 octombrie și 14 noiembrie 2014 (denumit în continuare „ultimul CDD”) și nu a fost reînnoit. Articolul 21 din ultimul CDD prevede competența Curții de Justiție a Uniunii Europene în temeiul articolului 272 TFUE, pentru orice litigiu referitor la contract [12].

Procedura în fața Tribunalului și ordonanța atacată

14. Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 23 octombrie 2015, recurentul a introdus o acțiune prin care solicita Tribunalului, cu titlu principal, pe de o parte, recalificarea raportului său contractual într-un contract de muncă pe durată nedeterminată, constatarea încălcării de către intimate a obligațiilor lor contractuale, în special a obligației de notificare a unui preaviz în cadrul desfacerii unui contract pe durată nedeterminată, constatarea că concedierea sa era abuzivă și, în consecință, obligarea acestora la repararea prejudiciului suferit ca urmare a utilizării abuzive de CDD succesive, a încălcării obligației de notificare a unui preaviz și a unei concedieri abuzive. El solicita Tribunalului, pe de altă parte, să declare că Consiliul, Comisia și SEAE îl trataseră în mod discriminatoriu în perioada sa de angajare în cadrul misiunilor în ceea ce privește remunerația sa, drepturile sale de pensie și alte avantaje, să constate că ar fi trebuit să fie recrutat ca agent temporar al uneia dintre intimate și, în consecință, să le oblige la plata unei indemnizații. Cu titlu subsidiar, el solicita Tribunalului să oblige intimatele pe baza răspunderii lor extracontractuale să îl despăgubească pentru prejudiciul rezultat din încălcarea obligațiilor acestora.

15. Prin ordonanța atacată, Tribunalul s-a declarat vădit necompetent să se pronunțe cu privire la cele două capete de cerere formulate cu titlu principal și a respins capătul de cerere formulat cu titlu subsidiar ca fiind vădit inadmisibil. În consecință, Tribunalul a respins acțiunea în ansamblul său și a obligat reclamantul la plata cheltuielilor de judecată.

9 Misiunea de monitorizare a Comunității Europene (ECMM) era prezentă în Balcanii de Vest din anul 1991 și a fost instituită printr-un memorandum de înțelegere, semnat la Belgrad, la 13 iulie 1991. Misiunea de monitorizare a Uniunii Europene a fost înființată prin Acțiunea comună 2000/811/PESC a Consiliului din 22 decembrie 2000 privind Misiunea de monitorizare a Uniunii Europene (JO 2000, L 328, p. 53). Reiese din istoricul litigiului că exista doar o întrerupere de șaisprezece zile între încetarea contractului recurentului cu Misiunea de monitorizare a Uniunii Europene și începerea contractului cu Misiunea de Poliție a Uniunii Europene.

10 Această misiune a fost creată prin Acțiunea comună 2002/210/PESC a Consiliului din 11 martie 2002 privind Misiunea de Poliție a Uniunii Europene (JO 2002, L 70, p. 1).

11 Reiese din istoricul litigiului că o întrerupere de trei luni a avut loc între încetarea ultimului contract cu Misiunea de Poliție a Uniunii Europene și începutul raportului său contractual cu Eulex Kosovo.

12 În recursul formulat, recurentul subliniază că a semnat, în cadrul misiunilor respective, aproximativ 40 de CDD succesive. De asemenea, el subliniază că a întreprins, înainte și după încetarea ultimului său CDD, demersurile pentru a iniția o procedură de arbitraj, demersuri la care Eulex Kosovo nu ar fi răspuns în niciun mod.

Procedura în fața Curții și concluziile părților

16. Recurentul solicită Curții anularea ordonanței atacate, admiterea acțiunii și obligarea intimatelor la plata cheltuielilor de judecată aferente celor două proceduri. Consiliul și Comisia solicită respingerea recursului și obligarea recurentului la plata cheltuielilor de judecată. SEAE și Eulex Kosovo solicită Curții, cu titlu principal, să se declare necompetentă să se pronunțe asupra recursului și, cu titlu subsidiar, respingerea recursului și obligarea recurentului la plata cheltuielilor de judecată. Pe de altă parte, Consiliul și SEAE solicită Curții, în ipoteza în care recursul ar fi considerat fondat, respingerea recursului și a acțiunii ca inadmisibile în ceea ce le privește.

17. Procedura de recurs în fața Curții s-a desfășurat în scris. O cerere de concentrare a pledoariilor cu privire la primul motiv invocat în susținerea primului capăt de cerere a fost adresată părților. Ședința a avut loc la 17 ianuarie 2018.

Analiza primului motiv invocat în susținerea primului capăt al cererii de recurs

Argumentele părților

18. Primul motiv, invocat în susținerea primului capăt al cererii de recurs, are în vedere aprecierea de către Tribunal a întinderii competenței instanțelor Uniunii de a soluționa latura contractuală a litigiului. Acesta se împarte, în esență, în patru aspecte.

Cu privire la primul aspect, întemeiat pe o eroare de drept săvârșită de Tribunal și pe o lipsă de motivare în ceea ce privește stabilirea competenței sale de a se pronunța asupra ansamblului raportului contractual

19. Recurentul reproșează Tribunalului că a omis să răspundă la argumentul invocat în primă instanță, potrivit căruia consideră că, deși competența Curții de a judeca litigii contractuale nu poate rezulta decât din desemnarea acesteia de către părți în cadrul unei clauze compromisorii inserate în contract, cu condiția ca acesta din urmă să fie valabil, totuși în raport cu dreptul național aplicabil contractului, în speță dreptul belgian, trebuie să se analizeze validitatea, întinderea și efectele clauzei în litigiu.

20. În plus, potrivit recurentului, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept prin faptul că s-a pronunțat cu privire la excepțiile de inadmisibilitate fără o analiză a dosarului pe fond. Astfel, în temeiul legislației belgiene, contractul de muncă trebuie semnat înainte ca lucrătorul să își înceapă activitățile, în caz contrar, clauzele contractuale ar deveni inopozabile, ceea ce ar însemna că numai recurentul s-ar putea prevala de o clauză compromisorie.

21. În orice caz, în ceea ce privește interpretarea și întinderea clauzei în litigiu, recurentul susține că Tribunalul ar fi trebuit să analizeze, din perspectiva dreptului belgian, voința reală a părților cu ocazia semnării ultimului CDD în ceea ce privește clauza compromisorie, acest drept prevăzând că, în caz de îndoială, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru partea mai vulnerabilă la contract. Or, întrucât clauza compromisorie are ca obiect un raport contractual pe termen lung, ar reieși din contextul semnării acestei clauze că nu era în intenția părților scindarea litigiului prin atribuirea competenței de a se pronunța numai cu privire la ultimul CDD în favoarea instanțelor Uniunii. În opinia recurentului, interpretarea reținută de Tribunal ar însemna, pe de altă parte, că ar fi suficient pentru misiuni să includă o clauză atributivă de competență diferită în fiecare CDD, pentru a evita ca personalul să poată introduce acțiuni în justiție, în conformitate cu dreptul la un proces echitabil care îi este recunoscut, și pentru a trebui, astfel, să sesizeze tot atâtea instanțe câte CDD a semnat. Prin urmare, ordonanța atacată ar fi lipsită de motivare în această privință și ar fi eronată în drept.

22. SEAE, Consiliul, Comisia și Eulex Kosovo contestă argumentele recurentului invocate în susținerea primului aspect.

Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe o eroare de drept referitoare la o încălcare a dispozițiilor de drept belgian și a principiului litispendenței

23. Recurentul reproșează Tribunalului că și-a declinat, la punctul 41 din ordonanța atacată, competența, considerând că instanțele belgiene s-ar declara competente să judece litigiul legat de ansamblul CDD, cu excluderea celui din urmă CDD. Potrivit recurentului, nu se poate exclude faptul ca instanțele belgiene să interpreteze clauza compromisorie din ultimul CDD ca fiind aplicabilă întregului raport contractual cu intimatele. În orice caz, instanțele belgiene ar fi în imposibilitatea de a anula un act administrativ individual notificat de misiune sau de instituții sau care le este imputabil; cel mult, acestea ar putea suspenda efectele actului respectiv. În consecință, ordonanța atacată ar fi afectată nu numai de nemotivare, ci și de erori de drept referitoare la dreptul belgian și la principiul litispendenței.

24. SEAE și Comisia contestă argumentația recurentului în susținerea acestui al doilea aspect.

Cu privire la al treilea aspect, întemeiat pe o eroare de drept săvârșită de Tribunal atunci când a considerat că nu este competent să se pronunțe cu privire la efectele contractelor de muncă încheiate anterior între recurent și intimate

25. Recurentul reproșează Tribunalului că a considerat în mod eronat, la punctul 39 din ordonanța atacată, că, întrucât era competent numai în ceea ce privește ultimul CDD, nu se putea pronunța cu privire la efectele contractelor de muncă încheiate anterior. În opinia recurentului, recalificarea în contract pe durată nedeterminată a ansamblului raportului contractual nu ar putea, în niciun caz, să fie izolată de existența ultimului CDD și, mai precis, de încetarea acestui contract. Astfel, ar fi imposibil pentru recurent să obțină o recalificare a raportului său contractual în parte în fața instanțelor naționale și în parte în fața instanțelor Uniunii. Tribunalul ar fi omis, astfel, să răspundă la argumentația invocată în fața sa și ar fi viciat ordonanța atacată de o eroare de drept.

26. SEAE, Consiliul și Comisia contestă argumentele recurentului.

Cu privire la al patrulea aspect, întemeiat pe lipsa unei analize a cererii aferente ultimului CDD

27. Recurentul susține că, în orice caz, Tribunalul nu a examinat cererea sa referitoare la notificarea documentelor sociale de încetare a contractului prevăzută de dreptul belgian la expirarea ultimului CDD și consideră că această omisiune echivalează cu o denegare de dreptate.

28. Consiliul și Comisia contestă argumentele prezentate de recurent în cadrul celui de al patrulea aspect.

Apreciere

29. Prezenta analiză privește doar problema întinderii competenței instanțelor Uniunii de a soluționa latura contractuală a litigiului și care decurge din clauza compromisorie în temeiul articolului 272 TFUE. În consecință, această analiză implică o interpretare autonomă a dispoziției menționate. Prin urmare, aceste concluzii nu aduc atingere chestiunii recalificării raportului contractual, care face

obiectul litigiului. Astfel, această chestiune ar trebui apreciată în lumina legii aplicabile fondului [13].

Cu privire la domeniul de aplicare al articolului 272 TFUE

30. Trebuie să se amintească mai întâi faptul că, în ceea ce privește instanța competentă să soluționeze litigiile în care Uniunea este parte, articolul 274 TFUE prevede că „[c]alitatea de parte a Uniunii nu înlătură competența instanțelor naționale cu privire la litigiile respective, cu excepția cazurilor în care prin tratate competența este atribuită Curții de Justiție a Uniunii Europene”. Potrivit Curții, sistemul de repartizare a competențelor jurisdicționale instituit prin Tratatul FUE „nu permite părților să opteze fie pentru competența instanței comunitare, fie pentru cea a instanțelor naționale în cadrul litigiilor”. Astfel, în conformitate cu acest sistem, competența instanței Uniunii „exclude competența instanțelor naționale” [14].

31. În ceea ce privește competența exclusivă a instanțelor Uniunii, articolul 272 TFUE prevede că „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe în temeiul unei clauze compromisorii cuprinse într-un contract de drept public sau de drept privat, încheiat de Uniune sau în numele acesteia” [15]. Acest articol constituie o dispoziție specifică ce permite sesizarea instanței Uniunii în temeiul unei clauze compromisorii stipulate de părți pentru contractele de drept public sau de drept privat [16]. Prin urmare, competența Curții este legată de existența, pe de o parte, a unui contract încheiat între instituția, organismul sau autoritatea Uniunii și partea privată și, pe de altă parte, a unei clauze compromisorii incluse în contractul în cauză [17].

13 Chiar dacă ne aflăm în cadrul PESC, considerăm că misiunile Uniunii ar trebui, în conformitate cu obligația de loialitate care le revine, să țină seama, în conduita lor în calitate de angajator, de prevederile legislative adoptate la nivelul Uniunii. A se vedea prin analogie Hotărârea din 13 decembrie 2016, IPSO/BCE (T-713/14, EU:T:2016:727, punctul 106). În orice caz, trebuie să se sublinieze, în opinia noastră, două elemente importante. În primul rând, chiar dacă Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind acordul-cadru cu privire la munca pe durată determinată, încheiat între CES, UNICE și CEEP (JO 1999, L 175, p. 43, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 129), care pune în aplicare acordul-cadru, se adresează statelor membre, normele și principiile prevăzute sau izvorâte din această directivă pot fi invocate împotriva instituțiilor (organe și alte autorități) ale Uniunii atunci când apar ele însele numai ca expresie specifică a normelor fundamentale ale tratatului și a principiilor generale impuse direct instituțiilor respective. A se vedea în acest sens Hotărârea din 9 septembrie 2003, Rinke (C-25/02, EU:C:2003:435, punctele 24 și 25). Astfel, principiul interzicerii abuzului de drept, în temeiul căruia nimeni nu se poate prevala în mod abuziv de normele de drept, face parte dintre principiile generale ale dreptului a căror respectare o asigură instanța. În al doilea rând, având în vedere faptul că, în contextul unei clauze încheiate în temeiul articolului 272 TFUE, Curtea poate fi chemată să soluționeze litigiul prin aplicarea unei legislații naționale care guvernează contractul, observăm că normele naționale au transpus Directiva 1999/70 și, prin urmare, aceste norme sunt aplicabile unei serii de CDD, precum cele aflate la originea prezentului litigiu.

14 A se vedea Hotărârea din 9 octombrie 2001, Flemmer și alții (C-80/99-C-82/99, EU:C:2001:525, punctul 41). Cauza în care s-a pronunțat această hotărâre privea compensații acordate anumitor producători de lapte sau de produse lactate care fuseseră împiedicați temporar să își desfășoare activitatea, iar articolul 238 CE (devenit articolul 272 TFUE) nu era, prin urmare, aplicabil.

15 În ceea ce privește natura clauzei compromisorii în sensul articolului 272 TFUE, unii autori consideră că termenul „clauză compromisorie” s-ar putea dovedi „înșelător” sau inadecvat, întrucât instanțele Uniunii competente pe baza acestui tip de clauze nu acționează ca arbitri, ci ca instanțe care pronunță hotărâri susceptibile a fi direct aplicabile. A se vedea în această privință Lenaerts, K., Maselis, I. și Gutman, K., *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Oxford, 2014, capitolul 19, p. 686-699, în special punctul 19.8. În același sens, a se vedea Kremlis, G., „De quelques clauses d'élection de for et de droit applicable stipulées dans les contrats de droit privé conclus par les Communautés européennes dans le cadre de leurs activités d'emprunt et de prêt”, *Diritto comunitario e degli scambi internazionali*, Milano, 1986, p. 782: „[A]tunci când [Curtea de Justiție] este sesizată în temeiul unei asemenea clauze, ea nu se transformă într-o instanță arbitrală […]”. Pentru a considera clauza compromisorie nu ca o clauză arbitrală ci ca o clauză atributivă de competență, a se vedea considerațiile dezvoltate de D'Alessandro, E., „L'art. 272 del Trattato sul funzionamento dell'Unione europea: mero accordo attributivo della competenza giurisdizionale o convenzione arbitrale? (nota a Trib. dell'Unione Europea, 17 dicembre 2010, causa T-460/08)”, *Rivista dell'arbitrato*, Roma, 2011, nr. 4, p. 622-628.

16 A se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Planet/Comisia (C-564/13 P, EU:C:2015:124, punctul 23).

17 Este necesar să se amintească faptul că Curtea s-a considerat deja competentă pe baza unei clauze compromisorii inserate într-un „proiect de convenție” nesemnat care a servit drept preambul la relațiile dintre părți. A se vedea în această privință Hotărârea din 7 decembrie 1976, Pellegrini/Comisia și Flexon-Italia (23/76, EU:C:1976:174, punctele 8-10). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Mayras prezentate în cauza Pellegrini/Comisia și Flexon-Italia (23/76, nepublicate, EU:C:1976:143): „Însă considerăm că denegarea validității clauzei compromisorii pentru simplul motiv că proiectul de convenție a făcut doar obiectul unei simple, dar exprese referiri în scrisorile care confirmă acordul părților ar însemna să se facă dovada unui formalism excesiv.” În schimb, în lipsa unei clauze compromisorii în sensul articolului 272 TFUE, instanțele Uniunii nu sunt competente să se pronunțe cu privire la reînnoirea unui contract de muncă încheiat între recurent și Comisie în cadrul cooperării tehnice dintre Uniune și un stat terț finanțată de Fondul european de dezvoltare. A se vedea Hotărârea din 20 mai 2009, Guigard/Comisia (C-214/08 P, nepublicată, EU:C:2009:330, punctul 41).

32. Astfel, deși, în cadrul unei asemenea clauze încheiate în temeiul articolului 272 TFUE, Curtea poate fi chemată să soluționeze litigiul prin aplicarea unui drept național care guvernează contractul [18], ea a statuat deja că competența sa de soluționare a unui litigiu privitor la acest contract se apreciază doar prin raportare la prevederile acestui articol și la stipulațiile clauzei compromisorii, fără să i se poată opune prevederi din dreptul național care s-ar opune în aparență competenței sale [19]. Prin urmare, pentru a-și stabili competența, Curtea trebuie să verifice existența unei astfel de clauze care figurează în contractul care face obiectul litigiului. Existența unei asemenea clauze implică, așadar, excluderea competenței oricărei alte instanțe [20].

33. Astfel, rezultă din coroborarea articolelor 272 TFUE și 274 TFUE că, în regulă generală, litigiile referitoare la contractele la care Uniunea este parte, sau, în orice caz, în care unul dintre cocontractanți acționează ca reprezentant al Uniunii, intră în sfera de competență a instanțelor naționale [21]. Cu toate acestea, competența instanței Uniunii exclude competența instanțelor naționale [22]. De îndată ce instanțele Uniunii consideră că cererile în cadrul unei acțiuni sunt acoperite de o clauză compromisorie, instanțele naționale nu mai sunt competente să soluționeze acțiunea. Prin urmare, aceste instanțe trebuie să își decline competența ca urmare, pe de o parte, a principiului supremației dreptului Uniunii [23] și, pe de altă parte, a respectării voinței părților.

34. Cu toate acestea, problemele apar atunci când o altă instanță este deopotrivă desemnată ca fiind competentă fie în cadrul aceluiași contract (competențe concurente) [24], fie, cum este cazul în speță, în cadrul CDD care precedă un ultim contract semnat între părți în cadrul unui raport de muncă [25].

35. Potrivit jurisprudenței, întrucât competența Curții, întemeiată pe o clauză compromisorie, este derogatorie de la dreptul comun, ea trebuie interpretată în mod restrictiv. Astfel, Curtea nu poate judeca decât cereri care derivă din contractul încheiat de Uniune și care conțin clauza compromisorie sau care au o legătură directă cu obligațiile care decurg din acest contract [26].

36. În acest context, având în vedere faptul că toate pretențiile recurentului în cadrul primului motiv se întemeiază fie pe utilizarea abuzivă de CDD succesive, fie pe concedierea sa abuzivă, trebuie să se ridice problema legăturilor dintre, pe de o parte, cererile recurentului și, pe de altă parte, diferitele CDD (inclusiv ultimul CDD) sau obligațiile care decurg din acestea.

18 Cu privire la legea aplicabilă contractelor de drept privat care conțin o clauză compromisorie, a se vedea Kohler, C., „La Cour de justice des Communautés européennes et le droit international privé”, *Droit international privé: travaux du Comité français de droit international privé*, al 12-lea an, 1993-1995, Éditions A. Pedone, Paris, 1996, p. 71-95, în special p. 78: „trebuie să se aplice [Uniunii], în măsura posibilului, normele de drept comun, în dublul sens al cuvântului, ceea ce conduce aproape în mod necesar la Convenția de la Roma”.

19 A se vedea Hotărârea din 18 decembrie 1986, Comisia/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, punctul 10), Hotărârea din 8 aprilie 1992, Comisia/Feilhauer (C-209/90, EU:C:1992:172, punctul 13), și Hotărârea din 26 februarie 2015, Planet/Comisia (C-564/13 P, EU:C:2015:124, punctul 21).

20 Hotărârea din 26 noiembrie 1985, Comisia/CO.DE.MI. (318/81, EU:C:1985:467, punctul 9).

21 A se vedea Concluziile avocatului general Tizzano prezentate în cauzele conexate Flemmer și alții (C-80/99-C-82/99, EU:C:2001:57, punctul 41).

22 A se vedea Hotărârea din 9 octombrie 2001, Flemmer și alții (C-80/99-C-82/99, EU:C:2001:525, punctul 39).

23 A se vedea Lenaerts, K., Maselis, I. și Gutman, K., *op. cit.*, p. 689, punctul 19.9: „If the clause confers an exclusive right on the Court of Justice of the EU to hear and determine disputes concerning a contract, courts in Member States must decline jurisdiction by reason of the primacy of Union Law (i.e. compliance with the arbitration clause concluded pursuant to art. 272 TFEU)”.

24 Uneori, chiar și o competență concurentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene și a instanțelor naționale determinate este prevăzută (clauze concurente). A se vedea Kohler, C., *op. cit.*, p. 78. Este în special cazul anumitor clauze care figurează în contractele de împrumut încheiate între Uniune și una sau mai multe bănci care formează un sindicat pentru a realiza operațiunea. Clauzele concurente pot ridica probleme legate de conflictele pozitive de competență. Cu privire la această problemă, a se vedea Kremlis, G., „De quelques clauses d'élection de for et de droit applicable stipulées dans les contrats de droit privé conclus par les Communautés européennes dans le cadre de leurs activités d'emprunt et de prêt”, *Diritto comunitario e degli scambi internazionali*, Milano, 1986, p. 777-792, în special p. 783.

25 A se vedea Lenaerts, K., Maselis, I. și Gutman, K., *op. cit.*, p. 689, punctul 19.9: „If a number of Courts, including the GC, are entitled to determine disputes under the arbitration clause, a problem of *lis alibi pendens* may arise. No specific rules are set forth in the Treaties for resolving this problem”.

26 A se vedea Hotărârea din 18 decembrie 1986, Comisia/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, punctul 11).

Cu privire la calificarea raportului de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo

37. Cu titlu prealabil, pentru a stabili dacă afirmațiile recurentului în cadrul primului motiv derivă în mod direct din ultimul CDD semnat de părți și care conține o clauză compromisorie sau dacă aceste cereri au o legătură directă cu obligațiile care decurg din ultimul CDD, este necesar să se clarifice problema dacă raportul de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo, întemeiat pe o serie de unsprezece CDD, trebuie calificat drept un raport de muncă unic și continuu sau dacă, dimpotrivă, ultimul CDD constituie baza pe care se întemeiază un raport de muncă distinct de cel din contractele precedente.

38. Amintim că recurentul a fost angajat timp de aproape douăzeci de ani de trei misiuni diferite ale Uniunii care se înscriu în cadrul PESC. În ceea ce privește în special raportul de muncă al recurentului în cadrul Eulex Kosovo, trebuie să se constate că activitatea pe care recurentul a desfășurat-o pentru această misiune în perioada cuprinsă între 5 aprilie 2010 și 14 noiembrie 2014 a dat naștere unui raport de muncă bazat pe unsprezece CDD succesive.

39. Rezultă că raportul de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo este un raport de muncă de natură contractuală. Cu toate acestea, se pune întrebarea dacă o astfel de relație contractuală constituie sau nu constituie un raport de muncă unic și continuu.

40. Nu există nicio îndoială cu privire la faptul că această întrebare trebuie să primească un răspuns afirmativ. În primul rând, astfel cum reiese din istoricul litigiului, ultimul CDD a fost încheiat între Eulex Kosovo și recurent pentru perioada cuprinsă între 15 octombrie și 14 noiembrie 2014. În scrisoarea din 26 iunie 2014, șeful misiunii a informat recurentul cu privire la nereînnoirea, după 14 noiembrie 2014, a „ultimului CDD” al acestuia de către Eulex Kosovo. Această scrisoare face trimitere, așadar, la *data încetării ultimului CDD*, și anume 14 noiembrie 2014. Astfel, faptul de a se referi la ultimul CDD demonstrează că acesta se înscria în același raport de muncă între recurent și Eulex Kosovo. În al doilea rând, astfel cum a admis chiar Eulex Kosovo în răspunsul la o întrebare adresată în cadrul ședinței cu privire la natura raportului de muncă dintre părți, întrucât recurentul a început să lucreze pentru Eulex Kosovo în 2010, postul pe care l-a ocupat până la sfârșitul ultimului său CDD exista de la această dată, iar funcția îndeplinită de recurent era identică cu cea îndeplinită în cadrul CDD precedente.

41. În consecință, considerăm că un asemenea raport de muncă în cadrul căruia recurentul a lucrat în perioada cuprinsă între 5 aprilie 2010 și 14 noiembrie 2014 pentru Eulex Kosovo pe baza unei serii de CDD trebuie calificat drept un raport de muncă unic și continuu între părți.

Cu privire la instanța competentă să examineze un raport contractual de muncă întemeiat pe o succesiune de CDD

42. Este necesar să se amintească, mai întâi, că CDD succesive semnate între recurent și Eulex Kosovo în perioada cuprinsă între 5 aprilie 2010 și 14 octombrie 2014 prevăd o clauză compromisorie în favoarea instanțelor din Bruxelles. Cu toate acestea, ultimul CDD prevede la articolul 21 competența Curții de Justiție a Uniunii Europene în temeiul articolului 272 TFUE. Acest articol stipulează că competența instanțelor Uniunii privește orice litigiu referitor la contract.

43. În acest context, se pune problema de a stabili care instanță este competentă în cadrul raporturilor contractuale întemeiate pe o succesiune de CDD a căror majoritate atribuie competența instanțelor unui stat membru, în timp ce ultimul contract referitor la acest raport conține o clauză compromisorie în temeiul articolului 272 TFUE prin care se atribuie competență instanțelor

Uniunii [27].

44. Pentru a rezolva această problemă, este necesar să se facă o alegere între două posibilități. Astfel, instanța competentă să soluționeze litigiile referitoare la unul și același raport de muncă ar fi fie instanța avută în vedere de cea mai mare parte a CDD pe care se întemeiază acest raport de muncă (în speță, instanțele din Bruxelles), fie instanța menționată în ultimul CDD (în speță, instanțele Uniunii). Suntem convinși că, dintre aceste două posibilități, trebuie să se rețină cea de a doua.

45. În această privință, trebuie să se facă trimitere la cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Porta/Comisia [Hotărârea din 1 iulie 1982 (109/81, EU:C:1982:253)], care privea un raport de muncă similar celui din speță și se referea la o serie de contracte succesive pe care doamna Porta le încheiase anual cu directorul Centrului Comun de Cercetare de la Ispra în vederea predării de cursuri de limbă italiană pentru o perioadă de cincisprezece ani, primii cinci ani fără contracte scrise, iar ulterior pe baza unor scrisori-contracte. Pe parcursul ultimilor patru ani, raportul de muncă dintre părți s-a bazat pe contracte mai elaborate care includeau o clauză compromisorie în sensul articolului 181 CEE (devenit articolul 272 TFUE), potrivit căreia numai Curtea era „competentă să se pronunțe cu privire la orice litigiu referitor la valabilitatea, la interpretarea sau la executarea contractelor respective”.

46. În hotărârea amintită, Curtea a statuat că „[f]aptul că aceeași clauză [compromisorie] nu figurează în contractele precedente și că, în ceea ce privește primii ani, nici măcar nu există contracte scrise, nu poate opri Curtea să țină seama, în aprecierea raporturilor existente între părți, de ansamblul contractelor încheiate” [28]. Astfel, în pofida faptului că doar ultimele contracte conțineau o clauză compromisorie care făcea referire la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea a ținut seama, în aprecierea situației, de ansamblul raporturilor anterioare existente între părți.

47. În speță, trebuie să se amintească faptul că pretențiile recurentului se referă la existența unui raport de muncă unic și continuu întemeiat pe o succesiune de CDD. Astfel, este clar că atât cererea recurentului întemeiată pe utilizarea abuzivă de CDD, cât și cea privind concedierea abuzivă se întemeiază pe ansamblul contractelor încheiate în perioada cuprinsă între 5 aprilie 2010 și 14 noiembrie 2014, ceea ce include fără îndoială ultimul CDD. Într-adevăr, nereînnoirea ultimului CDD a pus capăt raportului de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo, astfel cum reiese din scrisoarea de preaviz [29]. Încetarea raportului de muncă dintre părți nu poate, în niciun caz, să fie analizată fără a se face referire la ultimul CDD în cauză. Prin urmare, clauza compromisorie inserată în acest din urmă CDD este cea care trebuie să stabilească instanța competentă pentru toate litigiile referitoare la ansamblul raportului de muncă. Poziția contrară ar risca să provoace scindarea unui litigiu legat de un singur raport de muncă, în funcție de numărul de clauze compromisorii care atribuie competență diferitor instanțe. O asemenea poziție ar fi contrară dreptului la o cale de atac eficientă.

27 Trebuie să se observe că, în cauza Bitiqi și alții/Comisia și alții (Ordonanța din 30 septembrie 2014, T-410/13, nepublicată, EU:T:2014:871, punctul 8), cu privire la o decizie a șefului Misiunii Eulex Kosovo de a nu reînnoi contractele de muncă ale personalului contractual, Tribunalul a respins acțiunea formulată de recurenți, considerând că este în mod vădit necompetent. Totuși, în această cauză, toate CDD includeau o clauză potrivit căreia litigiile care decurg din aceste contracte se încadrau în sfera de competență a instanțelor din Bruxelles. Astfel, *în aceste contracte nu figura nicio clauză compromisorie în sensul articolului 272 TFUE.*

28 A se vedea Hotărârea din 1 iulie 1982, Porta/Comisia (109/81, EU:C:1982:253, punctul 10). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Capotorti prezentate în cauza Porta/Comisia (109/81, nepublicate, EU:C:1982:143, punctul 2): „De asemenea, se poate ridica problema dacă faptul că clauza atributivă de competență figurează doar în contractele stipulate începând cu anul 1977 împiedică Curtea să constate natura raportului existent între părți în perioada anterioară, din anul 1963 până în anul 1977. Răspunsul trebuie să fie negativ, dat fiind că *litigiul ridică problema caracterului continuu sau discontinuu, și așadar a caracterului unic al raportului de muncă* în cadrul căruia reclamanta a predat la Centrul Comun de Cercetare din anul 1963 până în anul 1980.” Sublinierea noastră.

29 A se vedea punctul 40 din prezentele concluzii.

48. În consecință, ținând seama de caracterul unic al raportului de muncă în cadrul căruia recurentul a lucrat pentru Eulex Kosovo între anii 2010 și 2014, instanța competentă pentru toate litigiile referitoare la acest raport de muncă întemeiat pe o succesiune de CDD trebuie să fie, având în vedere principiul securității juridice și dreptul la o cale de atac eficientă [30], cea menționată în ultimul CDD. Astfel, este evident că acest din urmă CDD este cel care are legătură cu faptul generator – nereînnoirea sa – al încetării raportului de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo, indiferent de momentul în care scrisoarea de preaviz a fost trimisă recurentului.

49. Acest raționament este confirmat de faptul că alegerea părților de a insera o clauză compromisorie în temeiul articolului 272 TFUE în ultimul CDD demonstrează voința lor deliberată de a supune raportul lor de muncă competenței Curții de Justiție. Amintim în această privință principiul de drept potrivit căruia ceea ce trebuie să prevaleze este voința părților exprimată în ultimul rând. Astfel, respectarea acestui principiu implică în special competența Curții de Justiție de a soluționa un litigiu referitor la un raport contractual existent la data primelor demersuri precontencioase [31]. În consecință, dacă în acest context părțile au ales să modifice instanța competentă să soluționeze litigiile referitoare la raportul lor contractual, trebuie să se respecte alegerea lor.

Analiza constatărilor Tribunalului

50. Criticile formulate de recurent în cadrul primului său motiv privesc, pe de o parte, punctele 23-26 și, pe de altă parte, punctele 39 și 41 din ordonanța atacată.

51. La punctele 23-26 din ordonanța atacată, Tribunalul a statuat, întemeindu-se pe jurisprudența referitoare la articolul 272 TFUE, că era competent numai în ceea ce privește ultimul CDD în temeiul clauzei compromisorii pe care o cuprindea și că, prin urmare, era în mod vădit necompetent să judece litigiile ce ar putea izvorî din punerea în aplicare a contractelor de muncă ale recurentului anterioare ultimului CDD, acestea conținând o clauză care atribuie în mod expres competență instanțelor belgiene.

52. Observăm că această argumentație juridică nu poate fi reținută în cadrul unui raport de muncă unic și continuu între recurent și angajatorul său și care se întemeiază pe o serie de CDD succesive.

53. Astfel cum arată recurentul, această interpretare dată de Tribunal înseamnă că ar fi suficient pentru misiuni să includă o clauză atributivă de competență diferită în fiecare dintre CDD ale angajaților pentru a evita ca aceștia să poată introduce o acțiune în justiție, în conformitate cu dreptul la o cale de atac eficientă care le este recunoscut.

54. La punctul 39 din ordonanța atacată, Tribunalul a examinat pretenția recurentului privind recalificarea în contract pe durată nedeterminată a ansamblului raportului contractual.

55. În această privință, Tribunalul a subliniat că competența sa, limitată la ultimul CDD, nu îi permitea să se pronunțe cu privire la efectele contractelor de muncă încheiate anterior și că, prin urmare, era în mod vădit necompetent cu privire la cererile legate de notificarea preavizului și a documentelor sociale privind încetarea contractului prevăzute de dreptul belgian la expirarea ultimului CDD.

30 În această privință, articolul 47 primul paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene prevede că orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de acest articol. Potrivit celui de al doilea paragraf al acestuia, orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. A se vedea prin analogie Decizia din 12 iulie 2012, Reexaminare Arango Jaramillo și alții/BEI (C-334/12 RX, EU:C:2012:468).

31 A se vedea nota de subsol 12.

56. La punctul 41 din ordonanța atacată, Tribunalul și-a declinat competența pentru motivul că instanțele belgiene s-ar declara competente să judece litigiul legat de ansamblul CDD, cu excluderea ultimului contract.

57. Observăm că Tribunalul a omis să țină cont de faptul că, așa cum reiese din cuprinsul punctului 47 din prezentele concluzii, încetarea raportului de muncă dintre părți nu poate fi înțeleasă fără existența ultimului CDD. Astfel, cu acest din urmă contract are legătură faptul generator – nereînnoirea ultimului contract – al încetării raportului de muncă al recurentului cu Eulex Kosovo.

58. Astfel cum am arătat la punctele 48 și 49 din prezentele concluzii, dat fiind că litigiul ridică problema caracterului continuu al raportului de muncă și, prin urmare, a caracterului unic al acestui raport, clauza compromisorie care figurează în ultimul CDD este cea care trebuie să stabilească instanța competentă să soluționeze toate litigiile legate de ansamblul acestui raport de muncă.

59. Rezultă că, întrucât raționamentul Tribunalului nu ține seama de caracterul continuu al raportului de muncă dintre recurent și Eulex Kosovo, nici de consecința voinței părților liber exprimate în clauza compromisorie, acesta nu putea, fără a săvârși o eroare de drept, să se întemeieze pe considerația potrivit căreia domeniul de aplicare al clauzei compromisorii se limitează în mod expres la litigiile referitoare la ultimul CDD și nu se poate extinde la contractele anterioare.

60. Întrucât Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în ceea ce privește competența sa de a soluționa acțiunea, nu este necesar să se examineze argumentele recurentului privind nemotivarea ordonanței atacate și neefectuarea unei analize a cererii legate de ultimul CDD.

61. Prin urmare, este necesar să se admită primul motiv de recurs.

62. Având în vedere tot ceea ce precedă, propunem anularea ordonanței atacate în măsura în care Tribunalul a statuat că era în mod vădit necompetent să soluționeze acțiunea formulată de recurent.

Cu privire la consecințele anulării ordonanței atacate

63. În conformitate cu articolul 61 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cazul în care recursul este întemeiat, Curtea anulează decizia Tribunalului. În acest caz, Curtea poate fie să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată, fie să trimită cauza Tribunalului pentru a se pronunța asupra acesteia.

64. Considerăm că litigiul nu este în stare de judecată. Astfel, examinarea temeiniciei argumentelor recurentului ar determina Curtea să se pronunțe asupra unor aspecte de fapt pe baza unor elemente care nu au fost apreciate de Tribunal în ordonanța atacată, dat fiind că acesta a statuat că era în mod vădit necompetent să soluționeze acțiunea. În plus, afirmațiile factuale cu privire la fondul litigiului nu au fost dezbătute în fața Curții.

Concluzie

65. În lumina celor ce precedă, apreciem că primul motiv invocat de recurent în susținerea primului capăt al cererii de recurs trebuie admis și propunem Curții anularea, numai pentru acest motiv și fără a aduce atingere examinării celorlalte motive de recurs, a Ordonanței Tribunalului Uniunii Europene din 9 noiembrie 2016, Jenkinson/Consiliul și alții (T-602/15, EU:T:2016:660), și trimiterea cauzei Tribunalului, pentru ca acesta să se pronunțe pe fond, cererile cu privire la cheltuielile de judecată urmând să fie soluționate odată cu fondul.